

NAPOVED INTEGRALNE SERIJE:

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja

V čedalje večji meri se soočamo z mnogoterimi, raznolikimi izzivi – od svetovnih do evropskih, slovenskih, lokalnih; od podnebnih sprememb do ekonomskih problemov.

Zato je nujen drugačen pogled na svet okrog nas, nov način razmišljanja in delovanja, preseganje kalupov...

Celosten pogled, ki nam bo pomagal, da elemente, ki jih že imamo, vidimo v novi luči, na drugačen in celosten način povežemo, prepletemo, stkemo – PAMETNO INTEGRIRAMO.

Drobce rešitev, ki bodo dobre za vse, imamo pred seboj, živimo z njimi – tu, v Sloveniji in Evropi.

Ker »nič ni tako praktično kot dobra teorija« (Lewin), predstavljamo NAČELA, po katerih je mogoče oblikovati nov, celosten konceptualen okvir; pravzaprav lahko vodijo do različnih teorij.

In ta načela nas lahko pripeljejo do TEORIJE INTEGRALNEGA RAZVOJA avtorjev Ronnieja Lessema in Alexandra Schiefferja.

Praktični primeri njene uporabe z odličnimi praksami (večina iz Slovenije) in novi integralni koncepti bodo sestavljali večino od 100 nadaljevanj v seriji »S pametno integracijo do trajnostnega razvoja«. Objavljali jih bomo v naslednjih nekaj mesecih, praviloma vsak dan od ponedeljka do petka. S pomembnim sporočilom, da je nujno pametno povezati številna prizadevanja in potencialne za trajnostni razvoj v okviru EU.

*Med drugim smo pristop integralnih svetov uporabili pri snovanju novega, trajnostnega modela razvoja za našo državo - poimenovali smo ga Integralna zelena Slovenija. Predstavili smo ga v knjigi **Integral Green Slovenia** (Routledge, 2016), ki smo jo uredili dr. Darja Piciga, prof. Alexander Schieffer in prof. Ronnie Lessem, napisalo pa poleg nas še 42 slovenskih avtorjev. Z Integralno serijo se odzivamo na številne pobude, da bi imeli čimveč gradiv o Integralni zeleni Sloveniji tudi v domačem jeziku.*

In integralna zelena pot lahko prispeva tudi k prihodnosti Evrope.

O vsem tem nas bo v prihodnjih mesecih pisalo več deset avtorjev knjige in drugih integralnih mislecev.

Vse to prvič celostno v slovenskem jeziku in edinstveno v svetovnem merilu.

Prijazno vabljeni k prebiranju, razmišljanju in ustvarjalni uporabi!

Dr. Darja Piciga

OSEMNAJSTI TEDEN

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja – 88. nadaljevanje

18. 7. 2018

88. Pomen VITR za prehod v zeleno gospodarstvo

»Vzgoja za trajnostni razvoj je vseživljenjsko prizadevanje, ki spodbuja posameznike, institucije in družbe, da gledajo na jutri kot na dan, ki pripada vsem nam – ali pa ne bo pripadal nikomur.«

Iz listine Združenih narodov **Desetletje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj 2005–2014**

Trajnostnega razvoja ni mogoče udejanjati zgolj s političnimi dogovori, finančnimi spodbudami in tehnološkimi rešitvami - trajnostni razvoj zahteva spremembe v načinih razmišljanja in delovanja. Pri doseganju teh sprememb ima vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR) ključno vlogo. Zato je VITR integriran v številne globalne okvire in konvencije, ki se nanašajo na ključna področja trajnostnega razvoja, kot so 6. člen Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja (UNFCCC), 13. člen Konvencije o biološki raznovrstnosti (CBD), program trajnostnih življenjskih stilov in izobraževanja v 10-letnem okviru programov za trajnostno potrošnjo in proizvodnjo 2012 – 2021. Kot smo predstavili v 87. nadaljevanju, pa je bilo pri

uveljavitvi VITR odločilno **Desetletje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (2005-2014)**, ki je potekalo pod okriljem UNESCO. V evropskih državah je izvajanje Desetletja VITR usmerjala Strategija za VITR UNECE iz leta 2005, dve leti kasneje smo podoben dokument (smernice VITR) dobili tudi v Sloveniji. Kljub temu, da je bilo veliko narejenega, pa je kritičen pregled pokazal, da priporočila smernic niso bila upoštevana v zadostni meri¹. V prejšnjem nadaljevanju smo tudi pokazali, kakšno dodano vrednost s strukturiranjem in povezovanjem ciljev in načel prispeva integralni pogled na VITR.

Bogastvo VITR, ki pokriva številna področja, lahko bralec odkrije preko citiranih pa tudi drugih virov, ki jih v svetu ne manjka². Tokrat pa nas zanima vloga VITR pri prehodu v zeleno gospodarstvo, pri čemer se bomo oprli na ugotovitve strokovnjakov UNECE (Ekonomske komisije ZN za Evropo) iz leta 2011. Delovno gradivo³ ugotavlja, da »ozelenitev« gospodarstva zahteva preobrat v ekonomskem mišljenju (in s tem preusmeritev javnih in zasebnih vlaganj), kar vključuje družbeno-ekonomsko soglasje o pomenu trajnostne rabe naravnega, človeškega in gospodarskega kapitala ter spodbujanje trajnostne potrošnje in zelenih znanj in spretnosti. Stanje duha pri ključnih oblikovalcih gospodarskega sistema je pomemben dejavnik, ki vpliva na njihovo odločanje o investicijah, potrošnji in proizvodnji. Prav tako so stališča in vrednote še kako pomembni pri zagotavljanju nujne podpore prebivalstva za zahtevno gospodarsko prestrukturiranje.

Kot poudarja delovno gradivo UNECE, je vzgoja in izobraževanje pomembno medsektorsko področje v kombinaciji politik za prehod v zeleno gospodarstvo. Sprememb v mišljenju ne bo mogoče spodbuditi in olajšati zgolj s prenašanjem znanja o trajnostnem razvoju ali samo s finančnimi spodbudami in predpisi. Zato koncept VITR predstavlja edinstven in dragocen pristop za ozelenitev gospodarstva, saj je že načrtovan na način, da spodbuja razvoj vrednot in usmerja k ponovnemu preverjanju obstoječih vrednot in stališč. Pogoj za preobrat v ekonomskem mišljenju je prav učenje o konceptu trajnostnega razvoja in razumevanje le-tega, pa tudi povezav med mnogotero, večplastno globalno krizo in netrajnostnim gospodarskim delovanjem. VITR „opremi“ ljudi z vrednotami, znanji in spretnostmi ter drugimi kompetencami, ki so nujni za udeležanje koncepta zelenega gospodarstva.

Med številnimi izzivi za vzgojo in izobraževanje se poudarja predvsem:

- potrebi po zelenih znanjih in spretnostih ter povečanju ozaveščenosti,
- pomembni nalogi spodbujati sodelovanje javnosti in trajnostno potrošnjo⁴.

¹ Prim.:

- MOP - Ministrstvo za okolje in prostor. Dodatne strokovne podlage za Nacionalni program varstva okolja 2030 k poglavjema 6.5. Raziskave, razvoj in inovacije za varstvo okolja 6.3. Vzgoja in izobraževanje za varstvo okolja. Dostopno prek: http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/osnutki/npvo_2030_strokovne_podlage_vzgoja_izobrazevanje.docx (10. 10. 2017).

- Posebna številka revije *Vzgoja in izobraževanje*, z gostujočo urednico ddr. Barico Marentič Požarnik, 2014, 45 (4).

² Seveda je vredno pregledati tudi spletno stran UNESCO: <https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development>. Naštejmo še teme, ki jih glede na UNECE strategijo vključuje VITR: državljanstvo, mir, etika, odgovornost v krajevnem in mednarodnem kontekstu, demokracija, pravičnost, varnost, človekove pravice, zmanjšanje revščine, zdravje, enakost spolov, kulturna raznovrstnost, razvoj podeželja in mest, gospodarstvo, proizvodni in potrošniški vzorci, skupna odgovornost, varstvo okolja, upravljanje naravnih virov ter biotska in pokrajinska raznovrstnost.

³ UNECE. 2011. Discussion paper on the role of education for sustainable development in shifting to a green economy. Note by the Secretariat. Economic Commission for Europe. Committee on Environmental Policy. UNECE Steering Committee on Education for Sustainable Development. Sixth meeting. Geneva, 7 and 8 April 2011. 7 strani. Dostopno prek:

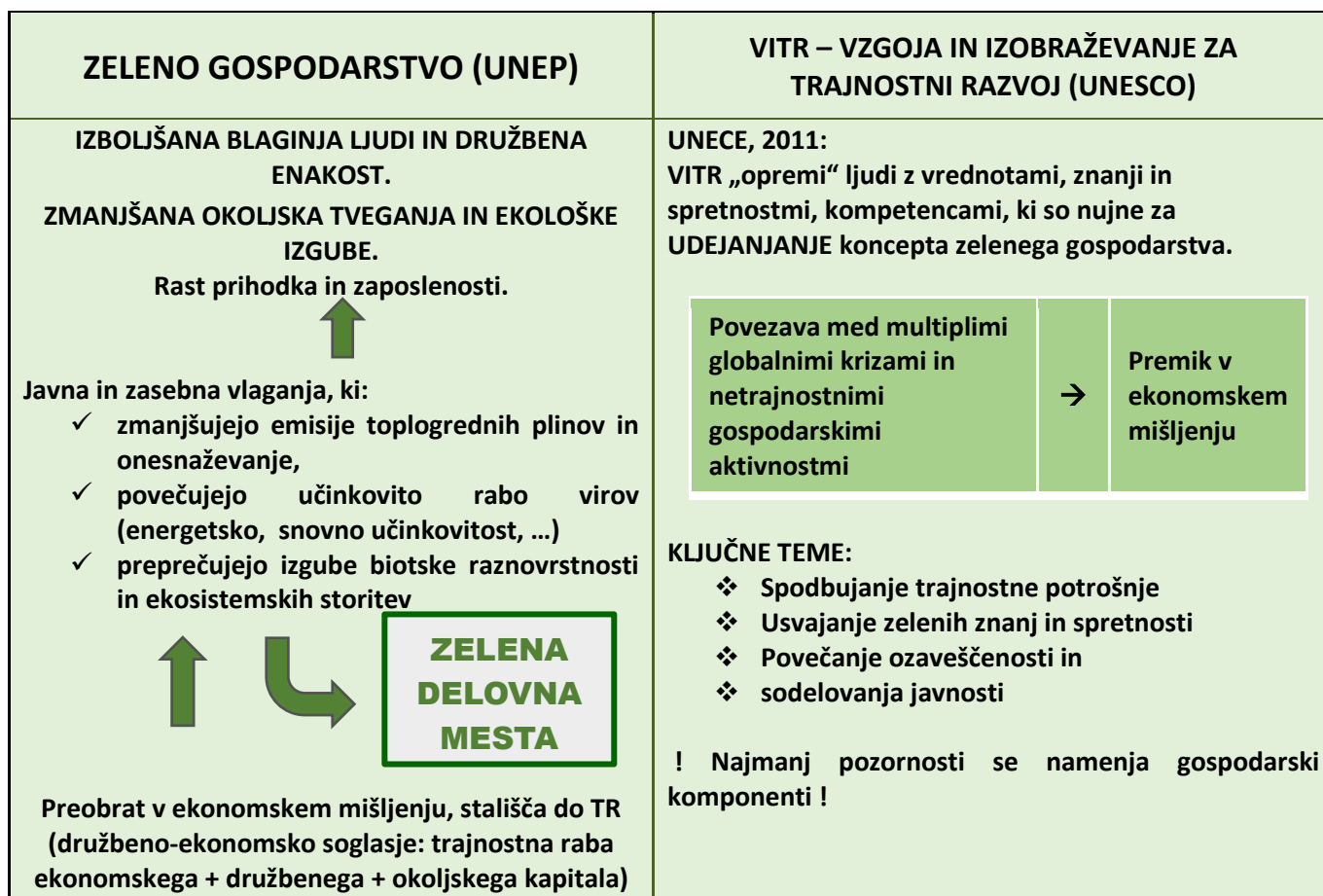
<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/6thMeetSC/Informal%20Documents/Paper%20No.%205%20Background%20Paper%20Panel%20Discussion.pdf> (11.5.2014).

⁴ **Koncepta trajnostne potrošnje in proizvodnje** sta tesno povezana z novejšim konceptom krožnega gospodarstva: pomenita učinkovitejšo rabo naravnih virov in energije ter zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov in drugih vplivov na okolje. Gre za to, da izdelke in storitve proizvajamo in uporabljamo na način, ki je okolju najmanj škodljiv. Namen je zadostiti temeljnim potrebam po izdelkih in storitvah ter dosegati boljšo kakovost življenja in zagotavljati zadostne vire za prihodnje rodove. Trajnostna proizvodnja se osredotoča na zmanjševanje okoljskih vplivov proizvodnih procesov in oblikovanje boljših izdelkov. Trajnostna potrošnja pa zadeva življenjski slog, nakupovalne navade ter način uporabe in

Ti štiri ključni izzivi so v svojem bistvu povezani s stališči do trajnostnega razvoja.

Gradivo UNECE v nadaljevanju opozarja na nacionalna poročila o izvajanju VITR v letih 2007 in 2010 (I. in II. faza implementacije UNECE strategije o VITR), ki so pokazala, da se, za razliko od širokega koncepta VITR, sama implementacija koncepta v UNECE regiji osredotoča bolj na okoljski steber. Najmanj pozornosti se namenja gospodarski komponenti, zelo malo, in to samo na višjih stopnjah zahtevnosti, pa tudi temam družbene odgovornosti podjetij in razvoju mest in podeželja. Zato je nujen holistični pristop k izvajanju. Pomemben korak k obravnavi ekonomskega stebra je sistematično vključevanje tem trajnostne proizvodnje in potrošnje.

Ugotovitve iz delovnega gradiva UNECE so shematično povzete na spodnji sliki.

Slika: Povezava med zelenim gospodarstvom in VITR (po delovnem gradivu UNECE)

Desetletje VITR in UNECE Strategija VITR sta brez dvoma prispevala k uveljavitvi vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj na ravni politik, med številnimi deležniki (in tudi k njihovem povezovanju) ter v dokumentih, virih in praksi vzgoje in izobraževanja, vendar imajo te aktivnosti preskromne časovne okvire in finančne vire, so premalo povezane in niso v zadostni meri integrirane v prevladujoče (mainstream) programe (agende) izobraževanja in trajnostnega razvoja.

Glede na ugotovljene pomanjkljivosti pri uvajanju VITR lahko sklepamo, da bi k njihovi odpravi prispeval tudi konceptualni okvir integralnih svetov – pristop, ki postavlja vrednote z družbeno odgovornostjo v središče

odlaganja izdelkov in storitev: teži k bolj odgovornemu potrošniškemu ravnanju in spodbuja k celovitemu premisleku o življenjskem krogu (ciklu) določenega izdelka. Trajnostna potrošnja in proizvodnja povečujeta potencial podjetij za preoblikovanje okoljskih izzivov v gospodarske priložnosti ter prinašata prednosti tudi potrošnikom.

razvojnega modela in povezuje tako različne sfere človekovega delovanja, mišljenja in bivanja (pri čemer vsaka sfera gradi na predhodnih) kot perspektive različnih kultur (s tem da ima temelje v skupnosti in njej lastni kulturi). Več o tem pri predstavitvi praktičnih primerov integralne vzgoje in izobraževanja v prihodnjih prispevkih oziroma pri priklicu že obravnavanih dobrih praks.

Za zaključek se ozrimo na novejši ključne mednarodne dokumente, kot so:

- **Globalni akcijski program vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj – GAP** (UNESCO, 2013), ki je zasnovan kot nadgradnja Desetletja VITR, in **Kažipot** za njegovo implementacijo (UNESCO, 2014)⁵,
- Dokumenti **8. ministrske konference „Okolje za Evropo“** v Batumiju, Gruzija iz junija 2016 (zlasti ministrska izjava in okvir za prihodnjo implementacijo UNECE Strategije VITR)⁶, ki so usklajeni z GAP,
- Vodnik **Učni cilje vzgoje in izobraževanja za cilje trajnostnega razvoja** (UNESCO, 2017)⁷.

Navedeni dokumenti še posebej naslavljajo slabosti, ki so bile (tako v svetu kot v Sloveniji) ugotovljene pri izvajanju Desetletja VITR, in povezujejo VITR z vsemi cilji trajnostnega razvoja iz Agende 2030. **GAP**, ki ga lahko štejemo za osnovni dokument sedanjega obdobja, med drugim podpira tudi prehod v zeleno gospodarstvo. Kot učni izide določa spodbujanje učenja in razvijanje ključnih kompetenc, kot so kritično in sistemsko mišljenje, sodelovalno odločanje, ter prevzemanje odgovornosti za sedanjo in prihodnje generacije. VITR naj prispeva k preobrazbi družbe, torej je njegov cilj »opolnomočenje učečih se katerekoli starosti, v katerikoli učni situaciji, da transformirajo sebe in družbo, v kateri živijo«. Ta cilj vključuje:

- Omogočiti prehod v bolj zelena gospodarstva in družbe:
  - Opremiti učeče se s spretnostmi za zelena delovna mesta.
  - Motivirati ljudi, da prevzamejo trajnostne življenjske stile.
- Opolnomočiti ljudi, da so "globalni državljani", ki se angažirajo in prevzamejo aktivne vloge, tako lokalno kot globalno, za soočanje z globalnimi izzivi in za njihovo razreševanje, in v končni fazi postanejo tisti, ki proaktivno prispevajo k ustvarjanju bolj pravičnega, mirnega, strpnega, vključujočega, varnega in trajnostnega sveta.

Dr. Darja Piciga

---

⁵ »UNESCO Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development«, ki v prilogi vključuje tudi »Global Action Programme on Education for Sustainable Development as follow-up to the United Nations Decade of Education for Sustainable Development after 2014« (Endorsed by UNESCO Member States through the adoption of 37 C/Resolution 12), je dostopen prek: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf>.

⁶ Dokumenti so dostopni prek: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2016/ece/ece.batumi.conf.2016.11.e.pdf>.

⁷ Vodnik je dostopen prek: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002474/247444e.pdf>.